

Beleidsplan 2020-2023

De kracht van de basis

Erfgoedvereniging Bond Heemschut stelt zich ten doel het behoud, de bescherming en de instandhouding van de schoonheid en het historisch-ruimtelijk karakter van Nederland in het algemeen en van cultuurmonumenten in het bijzonder. Kernwaarden van de organisatie zijn onafhankelijkheid en deskundigheid.

Erfgoedvereniging Heemschut zet zich al meer dan 100 jaar in voor behoud, bescherming en instandhouding van een mooi Nederland. Heemschut rekent alle vormen van gebouwd, aangelegd en mobiel erfgoed in heel Nederland tot haar aandachtsgebied. Daarmee zijn we een unieke organisatie binnen de erfgoedsector.

Onze vereniging is met bijna 5.000 leden de grootste particuliere belangenorganisatie op dit gebied. We onderscheiden ons door een landelijk dekkend netwerk van vrijwilligers met een uiterst deskundige achtergrond, zowel op inhoudelijk vlak - op het gebieden als erfgoedzorg en ruimtelijke ordening- als op politiek-bestuurlijk vlak.

Heemschut is een onafhankelijke organisatie, die een duidelijke mening heeft over het behoud van erfgoed en die staat voor haar belang. Zij draagt haar standpunten actief uit en neemt stelling. Deskundigheid wordt ingezet op lokaal, regionaal, provinciaal en landelijk niveau.

Visie

Heemschut levert een proactieve bijdrage aan het debat rondom grote actuele vraagstukken in ons land. Actuele thema's die hierbij spelen zijn het klimaat en de energietransitie, bodemdaling, verstedelijking, groei, krimp en bereikbaarheid. Naast grote en kleine ruimtelijke orderingsvraagstukken richten we ons specifiek op het behoud, de instandhouding en herbestemming van alle vormen van gebouwd erfgoed, inclusief interieurs en interieuresembles en mobiel erfgoed.

Onze activiteiten richten zich op belangenbehartiging en beleidsbeïnvloeding, zoals bijvoorbeeld bij de totstandkoming en de uitvoering van de Omgevingswet en de Nationale Omgevingsvisie.

Ook agendeert Heemschut zelf nieuwe of actuele onderwerpen, zoals recent architectuur gebonden monumentale kunst, architectuur van na 1965, interieurensembles, mobiel erfgoed, maar ook transformaties en ingrepen in ons landschap.

Bij dit alles is het perspectief altijd de zorg voor ons erfgoed, dat de basis vormt voor onze identiteit en bijdraagt aan de kwaliteit van onze leefomgeving.

We hechten belang aan een goede omgevingskwaliteit en beleefbaarheid van erfgoedwaarden, ook bij transformaties en ingrepen in ons landschap.

Missie

Cultureel erfgoed raakt aan de kern van onze samenleving en draagt bij aan de identiteit en leefbaarheid van onze leefomgeving. Behoud van dit erfgoed voor komende generaties is de missie van Heemschut.

Omgevingswet

De invoering van de Omgevingswet is in verband met de coronacrisis uitgesteld. Toch ligt het in de lijn der verwachting, dat de wet in de periode van dit beleidsplan van kracht wordt. De invoering van de Omgevingswet is één van de grootste operaties in de Nederlandse wetsgeschiedenis. Rijk, provincies en gemeenten moeten op een nieuwe manier gaan werken, waarbij in nieuwe bestuurlijke, politieke en administratieve processen ook de participatieve rol van de burgers opnieuw moet worden uitgevonden. Die rol is bovendien niet overal hetzelfde. Veel gemeentes hebben voorlopig onvoldoende kennis en capaciteit in huis om dit proces goed te laten verlopen. Hier ligt een belangrijke taak voor Heemschut: onze organisatie zal hierin een belangrijke agenderende, adviserende en controlerende rol kunnen en moeten spelen.

Om zoveel mogelijk impact te hebben en resultaat te kunnen boeken is het van belang een zo goed mogelijk geoutilleerd vrijwilligerscorps te hebben. Op het gebied van inhoud én proces dienen onze vrijwilligers voldoende kennis te hebben, te verwerven of te bundelen om zo effectief mogelijk te kunnen opereren.

De invoering van de Omgevingswet betekent een grote verandering in de werkwijze van onze vrijwilligers. Veel meer dan voorheen zal er sprake zijn van verschillende vormen van participatie, maar ook zullen vanuit burgerorganisaties zelf krachtige initiatieven moeten worden ontplooid om de ruimtelijke kwaliteiten te beschermen. Een groot deel van de planvormingsprocessen zal digitaal verlopen. Dat betekent dat vrijwilligers hier kennis van dienen te hebben of te ontwikkelen.

Een eerste taak voor onze vrijwilligers zal zijn erop toe te zien, dat de begrippen erfgoed, identiteit en omgevingskwaliteit goed geborgd worden in provinciale en gemeentelijke omgevingsvisies.

Daarnaast dient de inzet erop gericht te zijn, dat de lokale regelgeving voldoende beschermingsmogelijkheden biedt en dat objecten en gebieden ook daadwerkelijk worden beschermd. Indien nodig kunnen onze vrijwilligers zelf initiatieven nemen tot (betere) bescherming

en zullen zij daartoe worden gefaciliteerd door landelijk opgedane kennis en onderlinge uitwisseling. Bij lokaal 'vergeten' objecten kunnen zij alsnog -liefst tijdig- in actie komen.

Bij het onderdeel participatie dienen de vrijwilligers er voor te waken dat er - vooraf - voldoende inspraak en initiatiefmogelijkheden zijn om de erfgoedbelangen veilig te kunnen stellen. Omdat dit proces deels vormvrij is, dient hiermee de komende jaren door een ieder ervaring te worden opgedaan. Onderlinge uitwisseling van opgedane kennis en ervaring is essentieel.

Strategie

Om effectief te kunnen zijn is het benutten van bestaande en het creëren van nieuwe netwerken van essentieel belang: samen met andere organisaties, lokaal of thematisch, bereiken we meer. Een bundeling van krachten is noodzakelijk voor het bereiken van resultaat. In toenemende mate worden ook wijk- en buurtverenigingen actief op het gebied van identiteit en erfgoed. Hier ligt een uitdaging voor onze vrijwilligers.

Heemschut dient bij deze samenwerkingsvormen haar eigen gezicht te behouden: in de publiciteit naar buiten moet duidelijk zijn wat de rol van Heemschut is. Alleen door het uitdragen van de rol en inzet van Heemschut, zowel op lokaal, regionaal als landelijk niveau, kan Heemschut meer draagvlak krijgen. Deze strategie vraagt meer en extra bewustwording bij onze vrijwilligers en specifieke inzet en ondersteuning. Bovenstaande kan worden bereikt doordat Heemschut beschikt over weliswaar een klein, maar flexibel en slagvaardig professioneel bureau en door het organiseren van speciale cursusdagen.

Bewustwording en verbinding

Bewustwording en verbinding vormen kernbegrippen voor de komende beleidsperiode. Bewustwording is noodzakelijk voor het creëren van draagvlak. Naast het geven van inzicht in reeds vastliggende dan wel wettelijk verankerde waarden wordt bewustwording ook bereikt door te attenderen op die onderwerpen en die objecten en gebieden waarvan de waarden - nog- niet algemeen worden gezien of erkend. Het inzetten op bewustwording doen we richting initiatiefnemers van plannen, beleidsmakers, besluitvoorbereiders en bestuurders van overheden.

Onze middelen zijn daarbij onder meer het initiëren van gesprekken, het afgeven van statements, het opstellen van waardestellingen, het uitbrengen van publicaties en het organiseren van verschillende soorten bijeenkomsten. Via de media en onze eigen kanalen en uitingen – waaronder sociale media - doen we verslag van onze activiteiten, waarbij we een zo groot mogelijk publiek deelgenoot trachten te maken van onze standpunten.,

Doel van verbinding is een zo breed mogelijk netwerk te onderhouden en uit te bouwen van lokaal tot nationaal niveau waarin een continue uitwisseling van kennis geïntensiveerd wordt. Verbindingen legt Heemschut door samen te werken met andere organisaties. Deze kunnen variëren van overheden, zoals de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, tot particuliere partijen op erfgoed gebied, zoals *in Europa (of internationaal) met Europa Nostra en landelijk de Federatie Instandhouding Monumenten, Kunsten '92* en thematisch opererende erfgoedorganisaties, die voor

Heemschut nuttige kennis in huis hebben. Op regionaal en lokaal niveau zijn er de contacten tussen onze vrijwilligers en de plaatselijke historische verenigingen. Bij casussen waar een gedeeld belang is kunnen nieuwe ad-hoc samenwerkingsverbanden ontstaan. Daarnaast wordt ingezet op bestendiging en versteviging van langlopende relaties. De ambitie is om een zo breed mogelijk netwerk te onderhouden en nieuwe contacten tot stand te brengen, van lokaal tot nationaal niveau. De schakel tussen lokaal en nationaal, 'van de haarvaten tot Den Haag', is daarbij een *unique selling point* voor onze vereniging. En dat doen we dan ook meest met onze vrijwilligers: dat is de kracht van de basis.

Kansen en realiteit

Heemschutters zetten zich in op vele fronten. De vele meldingen die binnenkomen kunnen alleen goed behartigd worden vanuit een heldere (commissie)structuur, met korte lijnen, open communicatie en met professionele ondersteuning. In de afgelopen beleidsperiode is gewerkt aan een stabiele, hechte vereniging. Eenvoudige procedures en rechtstreeks contact maken dat er snel kan worden geschakeld en ingespeeld op de actualiteit. Het is belangrijk dat deze structuur wordt gehandhaafd en versterkt, waarbij de vrijwilligers weten dat ze ook een beroep kunnen doen op de ondersteuning vanuit het landelijk bureau.

Op landelijk niveau vormen religieus erfgoed, monumentale architectuur gebonden kunst, post '65 architectuur, stedenbouw en landschap nu speciale aandachtsgebieden voor Heemschut. Het bestuur heeft werkgroepen ingesteld voor de laatste twee.

Op provinciaal niveau is er vanuit de commissies in een aantal gevallen specifieke aandacht voor uiteenlopende onderwerpen, zoals stolpen in Noord-Holland, de rol van de particuliere eigenaar bij onder meer verduurzaming van erfgoed en de aardbevingsproblematiek in Groningen. Deze projecten komen voort uit de urgentie die vanuit commissies zelf ook wordt gevoeld.

Het slagen van projecten kan alleen door de inzet van trekkers en de organisatie. Het bestuur zet in op het faciliteren van initiatieven, voor zover deze uitvoerbaar zijn en passen binnen de structuur en middelen. De Omgevingswet vergt de komende beleidsperiode de volle aandacht. Juridische aspecten ervan, als ook de gevolgen van de energietransitie, zijn onderwerpen die vragen om een gezamenlijke aanpak door de commissies. Mogelijk kan dit, mits er voldoende zelf organiserend vermogen is vanuit vrijwilligers, leiden tot de instelling van werkgroepen.

Onze leden vormen een belangrijke pijler voor onze vereniging. Leden zijn belangrijk voor de maatschappelijke impact, het draagvlak en de besluitvorming binnen de vereniging. Zij zijn bovendien een belangrijke pijler voor de financiering van de werkzaamheden. Inzet dient met name te worden gepleegd op de betrokkenheid van bestaande leden en het op peil houden en uitbreiden van het ledenbestand. Daarnaast zal worden gekeken naar de mogelijkheid tot werving van specifieke donaties, bijvoorbeeld door middel van fondsen op naam.

Actieve leden zijn onmisbaar voor het uitvoeren van de doelstelling op lokaal, regionaal en provinciaal niveau. Het aantrekken en begeleiden van nieuwe vrijwilligers en de verjonging en deskundigheidsbevordering zijn aandachtspunten die nader moeten worden uitgewerkt.

Beleidslijn 1

Inzet op deskundigheidsbevordering van het vrijwilligersnetwerk.

We dienen met elkaar (bestuur, bureau en vrijwilligers) na te denken over de structuur van de commissies via een eigen bewustwordingsproces. Vrijwilligerswerk is immers niet vrijblijvend. Commissies zelf dienen te kijken naar de inhoudelijke samenstelling (kennisgebieden), interne organisatie, regionale spreiding, zichtbaarheid in het algemeen en zichtbaarheid van en voor lokale aanspreekpunten.

Om commissies en werkgroepen ook in de toekomst goed en effectief te kunnen laten functioneren is kennisuitwisseling en kennisbevordering noodzakelijk. Daarbij zijn de veranderende rollen en posities, onder meer door de invoering van de Omgevingswet en de snelheid en kracht en snelheid van sociale media, leidend. Daarnaast is samenwerking en bundeling van krachten tussen (leden van) lokale en thematische organisaties een voorwaarde voor succes. Het smeden van brede allianties zal worden bevorderd.

Wat betreft het voeren van juridische procedures is de beleidslijn dat deze slechts in uiterste noodzaak worden gevoerd. Deze kosten veel tijd en inzet, waarbij de uitkomst niet altijd zeker is. Met de kennis vanuit het landelijk bureau kunnen deze deels worden ondersteund. Het is zeer wenselijk om een aantal juridisch deskundige vrijwilligers te vinden die commissies in bijzondere gevallen kunnen ondersteunen met specifiek advies of ondersteuning.

Voor wat betreft de invoering van de Omgevingswet zal een ieder ervaring op moeten doen met de nieuwe wetgeving. Dit vereist uitwisseling van kennis en ervaringen en mogelijk de inzet van een werkgroep, mits hiervoor voldoende vrijwilligers-deskundigen kunnen worden geworven.

Beleidslijn 2

Het verder uitbouwen van de vereniging.

Heemschut is een gezonde vereniging. De financiering van de bestaande werkzaamheden wordt deels gedekt via inkomsten van leden, en deels via de rendementen van de beheersstichting van de vereniging. We beschikken over een klein maar professioneel bureau dat een hecht team vormt.

Als er meer taken moeten worden uitgevoerd, meer ondersteuning moet worden geboden of nieuwe projecten worden opgezet betekent dit een extra investering in de organisatie. Om extra taken te kunnen uitvoeren zal projectmatig extra geld vrijgemaakt dienen te worden dan wel extern geld dienen te worden geworven.

In 2021 bestaat Heemschut 110 jaar. Projecten betreffen in elk geval de viering van het lustrum van Heemschut dan wel de viering van 111 jaar Heemschut. Het biedt kansen om, met bijvoorbeeld de uitreiking van de Ton Kootpenning (de hoogste onderscheiding van de vereniging), opnieuw breed aandacht te besteden aan onze doelstelling. De inzet van ambassadeurs zal worden onderzocht. Deze en andere projecten voor publicitaire ondersteuning worden uitgewerkt in de jaarplannen.

Bovenal blijft het credo: door te dóen verwerven we draagvlak. Zonder activiteiten geen bekendheid. En zonder bekendheid geen impact. Daarom willen we inzetten op meer bekendheid via de acties van de vrijwilligers zelf, door extra coaching en begeleiding bij het genereren van publiciteit. De kracht van de basis.

Het uitwerken van dit beleidsplan zal geschieden in jaarplannen, waarin de ambitie nader wordt uitgewerkt. Daarbij zal door middel van de vast te stellen begroting worden gekeken naar de financiële haalbaarheid van de plannen en projecten.

(Dit beleidsplan is vastgesteld bij de Algemene Vergadering van Leden op vrijdag 30 oktober 2020.)